

ARTUR PUCHTA

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

PODRÓŻE KSZTAŁCĄ. WYMIANA STUDENCKA W RAMACH PROGRAMU ERASMUS LLP – NA PRZYKŁADZIE SZKOŁY GŁÓWNEJ GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE

TRAVEL BROADENS THE MIND. STUDENT EXCHANGE WITHIN THE ERASMUS LLP – ON THE EXAMPLE WARSAW UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES

Wprowadzenie

Wśród wielu przykładów mogących stanowić dowód na zasadność twierdzenia, że „podróże kształcą”, są podróże związane z wymianą studencką, które stanowią bardzo dobry sposób na połączenie nauki z możliwością bezpośredniego kontaktu kulturowego. Istnieje wiele rozwiązań oferujących studentom oraz pracownikom naukowym możliwości wyjazdów do zagranicznych ośrodków akademickich. Jednym z najbardziej rozpowszechnionych programów pozwalających na taką wymianę jest Erasmus.

Artykuł ma na celu swoiste podsumowanie zakończonego już obecnie programu Erasmus LLP oraz przedstawienie wykorzystania jego możliwości. Całość rozważań została oparta na analizie porównawczej statystyk dotyczących programu ze szczególnym uwzględnieniem Szkoły Główny Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W warstwie makro jest to zestawienie wyników programu w partycypujących państwach europejskich. Na poziomie mikro to analiza porównawcza europejskich uniwersytetów o charakterze rolniczym. W pracy korzystano w dużej mierze ze statystyk europejskich (oferowanych przez Eurostat i Komisję Europejską) oraz polskich instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie Erasmusa. Użyte zostały również dane zebrane podczas prowadzenia projektu przez SGGW. Badanie obejmuje jedynie dawną wersję programu Erasmus LPP, ponieważ istnieje znacznie więcej danych na temat tego programu w porównaniu z obecną edycją programu Erasmus+. Dane porównawcze dla szkół rolniczych pochodzą z roku akademickiego 2013/14, natomiast inne statystyki przedstawiają najczęściej trzecią fazę działania programu Erasmus.

Przy doborze jednostek analizy (uniwersytetów) przyjęto następujące założenia:

- Ponieważ SGGW jest uczelnią rolniczą i stanowi swoistą oś rozważań zawartych w artykule, również inne badane instytucje powinny mieć zbliżony profil. Szkoły agrarnego typu w dużym stopniu zniknęły z mapy Europy poprzez likwidacje bądź też włączenie

w ramy innych instytucji¹. Na potrzeby porównania musiały zostać stworzone pewne kryteria doboru. Wybrane instytucje powinny mieć długotrwałą tradycję nauczania kierunkowego w zakresie rolnictwa lub/i weterynarii, jak również przedmiotów pokrewnych, np. ogrodnictwo. Profil oferowanych studiów powinien być jak najbardziej zbliżony do tego, który jest proponowany przez Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego.

- Wyłonione zostało siedem ośrodków akademickich z sześciu państw. Trzy uczelnie pochodziły z największych i najbardziej popularnych w programie Erasmus LLP krajów, to jest z Hiszpanii, Niemiec, Francji. Kolejne cztery uczelnie zostały wybrane spośród trzech krajów Europy Środkowo-Wschodniej, które zajmowały silną pozycję pośród państw wysyłających studentów w ramach programu Erasmus w tej części kontynentu: Polska (dwie uczelnie), Litwa oraz Rumunia.

Ostatecznie wyłoniono uczelnie:

1. Polska: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (N = 176) oraz Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (N = 65)²;
2. Litwa: Aleksandro Stulginskio Universitetas (N = 500);
3. Rumunia: Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca (USAMV) (N = 79);
4. Niemcy: Universität Hohenheim (N = 138);
5. Francja: Université De Bourgogne – Dijon (N = 230);
6. Hiszpania: Universitat de Lleida (N = 153).

Głównym celem artykułu jest zweryfikowanie tezy o statystycznym podobieństwie uczestników programu Erasmus LLP pochodzących ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i stypendystów wybranych europejskich szkół rolniczych.

Historia programu Erasmus

Program Erasmus (Europejski program działań na rzecz mobilności studentów)³ powstał w 1987 r. z inicjatywy Komisji Europejskiej. Początkowo w systemie wymiany brało udział jedynie 12 państw zrzeszonych w powstałej sześć lat później Unii Europejskiej. W latach 90. w programie zaczęły partycypować kraje zrzeszone w Europejskiej Wspólnocie Wolnego Handlu (EFTA)⁴.

W pierwszym etapie działania programu nacisk kładziony był głównie na takie elementy, jak: wymiana studentów, unifikacja programów studiów oraz wprowadzenie eksperymentalnego wówczas Europejskiego Systemu Transferu Punktów (ECTS). Ta część projektu została zakończona w 1995 r.⁵

¹ Wyjątkiem jest tutaj Francja, gdzie szkoły o profilu *stricte* rolniczym wciąż powstają.

² Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu nie jest wliczany do statystyk dla regionów w celu uniknięcia zaburzenia proporcji pomiędzy placówkami z Europy Zachodniej i Wschodniej.

³ European Action Scheme for the Mobility of University Studies.

⁴ *Erasmus w Polsce, Polska w Erasmusie. Publikacja wydana z okazji 25-lecia programu*, red. M. Członkowska-Naumiuk, A. Samel, FRSE, Warszawa 2012, s. 24–25.

⁵ Vide Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Krótko historia programu Erasmus*, <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/o-programie> [18. 01.2016].

Kolejne dwa etapy Erasmusu przypadają na lata 1995–1999 oraz 2000–2006. Projekt funkcjonował w tamtym czasie w ramach kolejnych faz programu Socrates. Nacisk położono na dalsze rozwijanie mobilności studentów oraz pracowników naukowych. Stworzono warunki do wymiany doświadczeń w ramach tzw. sieci tematycznych. Druga faza programu przynosi zwiększenie liczby państw uczestniczących do 31. W 1998 r. do projektu przystępuje również Polska.

Trzecia faza programu, trwająca pięć lat (2007–2013), przyniosła zmiany spojrzenia na rolę Erasmusu. Stał się on częścią programu the Lifelong Learning Programme, który miał na celu promocje kształcenia ustawicznego oraz przystosowanie szkolnictwa wyższego do potrzeb gospodarki rynkowej dzięki możliwości praktyk w zagranicznych przedsiębiorstwach⁶. Dla pracowników naukowych pojawiła się nowa możliwość wyjazdu na kursy dokształcające. Liczba państw uczestniczących w programie zwiększa się do 33.

Główne zadania programu Erasmus+

Obecna perspektywa – Erasmus+ na lata 2014–2020 – jest połączeniem kilku wcześniejszych programów takich jak np. „Młodzież w działaniu” czy Erasmus Mundus. Zabieg ten miał maksymalnie uprościć struktury wielu europejskich programów, *de facto* scalając je w jeden byt. Główne zadania wpisują się w politykę wsparcia strategii „Europa 2020”⁷. Są one nakreślone bardzo ambitnie:

- zwalczanie bezrobocia poprzez usprawnienie systemów oświaty i szkoleń oraz umożliwienie nabycia kompetencji wymaganych przez współczesny rynek pracy;
- zapewnienie współpracy oraz szkoleń osobom pracującym z młodzieżą i organizacjom młodzieżowym w celu zreformowania systemu edukacji zgodnie z wytycznymi Wspólnoty;
- zwiększenie mobilności i współpracy w dziedzinie szkolnictwa wyższego, wsparcie dla budowania potencjału umiejętności ludzkich oraz kapitału społecznego;
- promowanie działań związanych ze sportem zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i praktycznej.

Cele programu są zoperacjonalizowane w ramach trzech rodzajów akcji, które z kolei podzielone są na odpowiednie obszary działań (Edukacja Szkolna, Kształcenie i Szkolenia Zawodowe, Szkolnictwo Wyższe, Edukacja Dorosłych i Młodzieży). Z racji specyfiki tego tekstu zostaną opisane jedynie zagadnienia związane z edukacją na szczeblu wyższym⁸.

Akcja 1. Mobilność społeczna – nastawiona jest *stricte* na zadania związane z wymianą – zarówno studentów, jak i pracowników naukowych. Dostępne są zunifikowane studia na poziomie magisterskim w ramach programu Erasmus Mundus oraz stypendia naukowe dla najlepszych uczniów. Dla studentów, którzy zdecydują się na pełne studia magisterskie, oferowane są pożyczki na preferencyjnych zasadach.

⁶ Ibidem.

⁷ Vide Komisja Europejska, Komunikat Komisji Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 2010.

⁸ *Struktura programu Erasmus+*, <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/struktura-programu/> [12.01.2016].

Akcja 2. Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk – beneficjentem tej akcji są w głównej mierze instytucje, które w ramach niej mogą prowadzić współpracę, oraz międzynarodowe projekty. Wspierane są tutaj trzy typy działań:

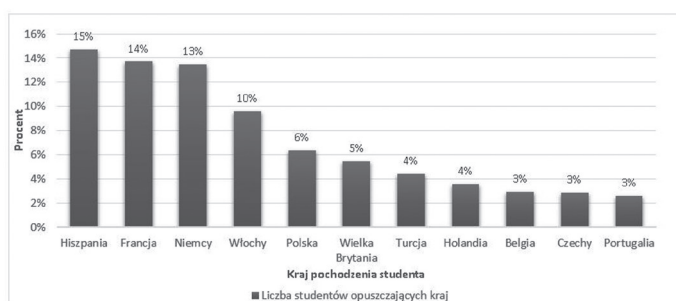
1. „Partnerstwa strategiczne” – ich celem jest wdrażanie nowatorskich działań w dziedzinie szkolnictwa wyższego.
2. „Sojusze na rzecz wiedzy” oraz „Sojusz na rzecz umiejętności sektorowych” – współpraca pomiędzy ośrodkami naukowymi a przedsiębiorcami w celu promowania innowacji, wiedzy i zwiększania szans na zatrudnienie. Tworzenie projektów interdyscyplinarnych.
3. Projekty typu „Budowanie potencjału w szkolnictwie wyższym” – nawiązywanie współpracy z uczelniami zlokalizowanymi poza Europą. Wsparcie dla modernizacji szkolnictwa wyższego.

„Erasmus+ Sport” to wspólnotowa współpraca na rzecz niekomercyjnej organizacji wydarzeń sportowych. Kluczowym elementem jest tutaj promocja sportu oraz eliminowanie niepożądanych praktyk takich jak np. doping. Budowanie współpracy pomiędzy organizacjami związanymi ze sportem to jedna z podstawowych koncepcji nowej odsłony programu Erasmus. Ostatnim obszarem programu jest „Jean Monnet”. Głównym zadaniem „Monneta” jest propagowanie nauczania i badań związanych z tematyką Unii Europejskiej oraz dialogu na linii naukowcy–decydenci.

Program Erasmus w Europie

Program Erasmus cieszy się niesłabnącą popularnością. W latach 1987–2013 z programu skorzystało 3 mln osób, a w perspektywie zaplanowano finansowanie dla czterech⁹.

N = 1346324

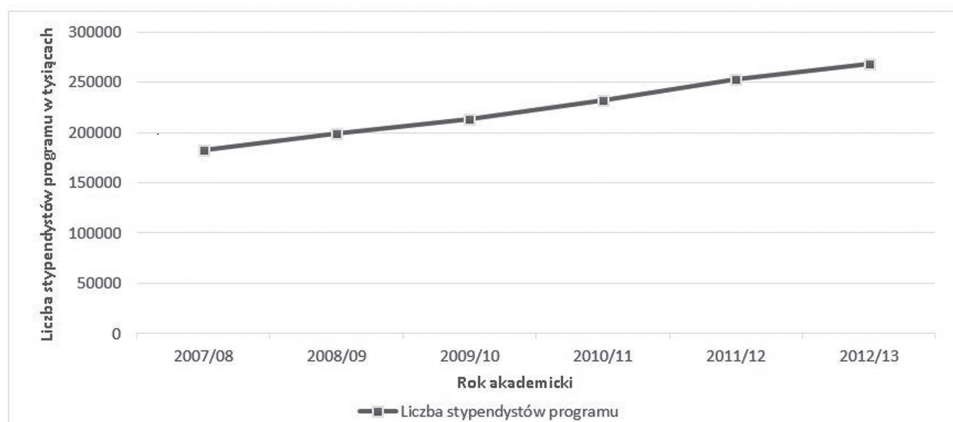
Rycina 1. Liczba stypendystów programu Erasmus w latach 2007–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komisji Europejskiej –http://ec.europa.eu/education/tools/statistics_en.htm [22.04.2016].

⁹ European Commission, *Press Release. Another record-breaking year for Erasmus*, Brussels 2014. Dane łączone dla praktyk i wyjazdów na studia.

Program na obszarze Unii Europejskiej rokrocznie cieszył się coraz większym zainteresowaniem, co obrazuje rycina 1.

Najwięcej stypendystów programu pochodziło z Hiszpanii, bo aż niespełna 15%. Około 14% osób korzystających z programu to obywatele Niemiec oraz Francji. Polska znajduje się na piątym miejscu co do liczby stypendystów programu. Ponad 6% osób wyjeżdżających na studia bądź praktyki pochodzi z Polski.

N = 1346324

Rycina 2. Procent stypendystów programu Erasmus wyjeżdżających ze swojego macierzystego kraju (suma z lat 2007–2013)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komisji Europejskiej – http://ec.europa.eu/education/tools/statistics_en.htm [22.04.2016].

Statystyka ulega znaczącej zmianie, jeżeli zostanie wzięty pod uwagę potencjał ludnościowy poszczególnych państw oraz procentowy udział studentów w ich populacjach. Według danych Eurostatu to właśnie najmniejsze powierzchniowo kraje wysyłają najwięcej studentów za granicę¹⁰. W zestawieniu przoduje przede wszystkim Luksemburg (72,2%), Lichtenstein (64%) oraz Cypr (52,3%). W Europie Środkowo-Wschodniej: Słowacja 14,3% i Litwa 8,3%¹¹.

Kraje europejskie, które gościły największą liczbę beneficjentów programu Erasmus, to również w tym przypadku kraje Europy Zachodniej. Najczęściej wybieranym kierunkiem przez studentów była Hiszpania. Kraj ten wybrało ponad 16% uczestników programu. Kolejne chętnie wybierane państwa to Francja (12%), Niemcy (11%) oraz Wielka Brytania

¹⁰ Eurostat, *Students (ISCED 5-6) studying in another EU-27, EEA or Candidate country - as % of all student*, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?wai=true&dataset=educ_thmob [20.01.2016].

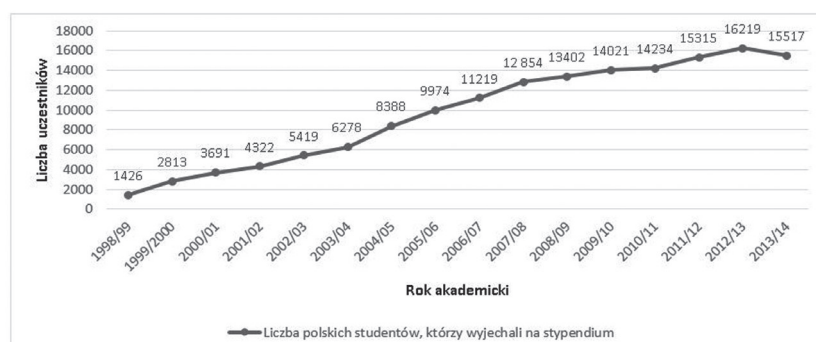
¹¹ Studenci (ISCED 5-6) studujący w innym kraju EU-27, EEA lub kraju kandydującym – jako procent wszystkich studentów w danym kraju.

(10%). Polska w tym rankingu zajmuje 10. miejsce, wyprzedzając takie kraje, jak Finlandia czy Dania. Nasz kraj wybiera ponad 3% stypendystów.

Warto zwrócić uwagę na przekrój statystyczny grona uczestników tego projektu¹². Przeciętny uczestnik programu to kobieta (ponad 60% stypendystów) w wieku 23 lat. Blisko 67% uczestników wyjeżdża podczas studiów licencjackich, a 29% podczas magisterskich. Jedynie 1% doktorantów decyduje się na tego typu wymianę. Średnia długość trwania wyjazdu wynosi 5,8 miesiąca¹³.

Program Erasmus na polskich uczelniach wyższych

Program Erasmus w początkowych latach swojego działania w Polsce rozwijał się bardzo dynamicznie¹⁴. Liczba osób, które postanowiły wyjechać z Polski, znacząco przewyższała liczbę studentów, którzy zdecydowali się skorzystać z oferty uczelni wyższych w naszym kraju¹⁵. Załamanie trendu nastąpiło w roku akademickim 2013/14, kiedy to po raz pierwszy od 15 lat liczba polskich beneficjentów programu zmalała. Inaczej było jednak w przypadku cudzoziemców, którzy zdecydowali się na przyjazd na studia bądź do pracy lub na szkolenia w instytucjach edukacyjnych – ich liczba rokrocznie wzrastała.

N = 155092

Rycina 3. Liczba polskich studentów, którzy wyjechali na stypendium (studia i praktyki) Erasmus w latach 1998–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Mobilność w ramach Erasmus w Polsce*, <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/statystyki> [21.01.2016].

¹² Dane dla bieżącej perspektywy nie są jeszcze dostępne, dlatego na potrzeby artykułu będę korzystał z danych z 2013/14.

¹³ European Commission, *Erasmus Facts, Figures & Trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2013–2014*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2015, s. 7.

¹⁴ Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Mobilność w ramach Erasmus w Polsce – dane w podziale na uczelnie*, <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/statystyki> [21.01.2016].

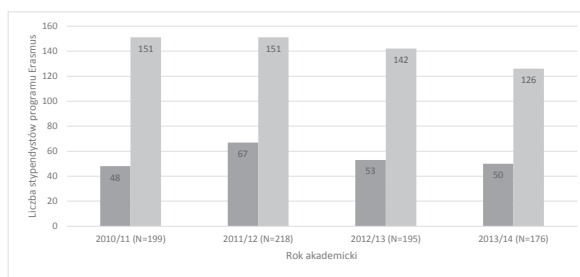
¹⁵ Dane z tego rozdziału dotyczą jedynie wymiany akademickiej w ramach studiów.

Wśród krajów, z których na wyjazd decyduje się najwięcej osób, znajduje się Polska. Głównym kierunkiem wyjazdów są Niemcy¹⁶. W latach 1998–2014 do tego kraju zdecydowało się wyjechać ponad 30 tys. uczestników programu. Kolejne bardziej znaczące cele podróży to kraje, które można uznać za śródziemnomorskie, takie jak Hiszpania, Francja, Włochy oraz Portugalia, z których przyjechało łącznie ponad 57 tys. studentów. Interesującym faktem jest to, iż kraje najchętniej wybierane przez Polaków jako cel wymiany uczelnianej są jednocześnie tymi miejscami, z których przyjeżdża najwięcej studentów do naszego kraju. Polskę wybierali najczęściej studenci pochodzenia hiszpańskiego. W ciągu 16 lat napłynęło ich ponad 15 tys. Na przyjazd do Polski zdecydowało się o połowę mniej Francuzów, Niemców oraz Włochów. Zasadniczym odstępstwem od zaproponowanej reguły jest natomiast przypadek Turcji. Jest to drugi kraj tuż po Hiszpanii, z którego przybyło do naszego kraju najwięcej studentów, bo niespełna 13 tys.

Warto sobie zadać pytanie o profil statystycznego uczestnika programu Erasmus w Polsce¹⁷. Polska edycja programu jest sfeminizowana. W ciągu czterech lat trwania programu aż 70% osób uczestników stanowiły kobiety. Większość osób decydujących się na wyjazd postanowiło opuścić kraj w trakcie studiów magisterskich (52%), a 46% już podczas studiów licencjackich. Niewielu uczestników studiów doktoranckich, bo niespełna 2%, zdecydowało się na wymianę tego typu. W trakcie wyjazdu beneficjenci posługują się najczęściej językiem angielskim (56,3%), niemieckim (12,8%) i hiszpańskim (11,2%).

Studium przypadku Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

W latach 2009/10–2013/14 z SGGW na wymianę uczelnianą zdecydowało się 878 osób¹⁸. Liczba studentów, która skorzystała z wyjazdów, malała. W pierwszym badanym roku z programu skorzystało najwięcej osób, bo niespełna 200. Cztery lata później na wyjazd zdecydowało się jedynie 143 studentów¹⁹.

Rycina 4. Stypendyści programu Erasmus (wymiana uczelniana i praktyki) w SGGW z podziałem na płeć w latach 2010–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biura Spraw Studenckich SGGW.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Statistics For All. Lifelong. Learning programme statistics, <http://pl.statisticsforall.eu/maps-erasmus-students.php> [18.01.2016].

¹⁸ Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Mobilność w ramach Erasmus...*, op. cit.

¹⁹ Dane dotyczą jedynie wyjazdów na wymianę studencką w ramach nauki uniwersyteckiej, a nie praktyk.

Nieśląbnącą popularnością cieszyła się Portugalia. Ten kraj odwiedziło średnio 28 studentów SGGW. Znacznie mniej popularnymi kierunkami wyjazdów była Dania oraz Holandia, które zostały wybrane średnio przez 15 osób. Niemcy i Turcję wybrało średnio 14 i 12 osób.

Wspominane wyżej najpopularniejsze kierunki nie są jednak tymi, które studenci wybierają rokrocznie. Tutaj jednymi z najbardziej stabilnych kierunków są: Belgia, Portugalia, Czechy oraz Austria²⁰.

Popularność programu wśród studentów konkretnych wydziałów wraz z upływem czasu ulegała zmianie²¹. Można odnotować jednak pewne stałe prawidłowości. Jedną z nich jest bardzo silna wieloletnia pozycja Wydziału Nauk Ekonomicznych, który rokrocznie wysyłała największą liczbę stypendystów w ramach Erasmusa. W latach 2010–2014 blisko 28% spośród 788 stypendystów było związanych z tym wydziałem. Taką nadreprezentację jednej grupy można wytłumaczyć tym, że wydział jest jednym z większych, które funkcjonują na uczelni. Studenci Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu stanowią drugą co do wielkości grupę uczestniczącą w programie (18%). Trzecim co do liczby wysyłanych na wymianę studencką stypendystów był Wydział Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji, z którego na wyjazd zostało wysłanych na zagraniczne stypendium w ramach programu Erasmus 12% spośród wszystkich osób. Interesującą kwestią, wartą dłuższej refleksji, jest rozkład populacji uczestników programu ze względu na płeć. W każdym z przebadanych roczników stypendystów programu Erasmus występuje znaczna nadreprezentacja kobiet. Nierówność ta występuje zarówno wśród osób decydujących się na wyjazd w ramach wymiany studenckiej, jak i tych, którzy zdecydowali się na praktyki. W tym drugim przypadku różnica nie jest jednak aż tak wyraźna. Proporcja kobiet do mężczyzn korzystających z edukacji zagranicznej prowadzonej na uniwersytetach oscyluje w granicach 1 : 3. Można się zastanawiać, z czym ta różnica jest związana, tym bardziej że nadreprezentacja kobiet występuje na każdym szczeblu – od krajowego po uczelniany.

Na podstawie rozmowy z osobami zajmującymi się prowadzeniem programu Erasmus na uczelni można stworzyć pewną hipotezę. Wydaje się, że bardzo duży wpływ na decyzję o przyznaniu konkretnym studentom stypendium miała zasada równości. Nadmierna dbałość o poprawność polityczną oraz stosowanie swoistych parytetów mogło doprowadzić do faworyzacji kobiet kosztem mężczyzn, nawet tych z lepszymi wynikami. Drugie, mniej kontrowersyjne wyjaśnienie jest związane z demografią. Kobiety w niemal wszystkich krajach Europy stanowią większość studentów uczelni wyższych²². Prawdopodobne jest zatem, że większa liczba kobiecych stypendystów Erasmusa jest związana, przynajmniej częściowo, z proporcjonalnie większą liczbą studiujących kobiet w stosunku do liczby mężczyzn.

Studenci SGGW częściej decydują się na wyjazdy podczas studiów drugiego stopnia niż podczas licencjatu. Również tym razem dysproporcja pomiędzy dwiema grupami jest

²⁰

²¹ Dane zagregowane – studenci, którzy wyjechali na praktyki i studia.

²² Eurostat, op. cit.

znaczna. W zależności od roku akademickiego przewaga studentów drugiego stopnia nad studentami stopnia pierwszego jest dwukrotna, a nawet trzykrotna, co obrazuje wykres. Zjawisko to wpisuje się w statystyki wyjazdów z obszaru całej Polski, gdzie to właśnie studenci studiów magisterskich znacznie częściej decydują się na zagraniczną wymianę międzyuczelnianą.

Program Erasmus w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego na tle europejskich uniwersytetów rolniczych

Analizując uniwersytety rolnicze uczestniczące w programie Erasmus w Europie, można zauważyć pewne elementy wspólne, ale i znaczące różnice²³. Dla większej czytelności porównanie zostało również przedstawione w ramach dodatkowych dwóch syntetycznych kategorii – w podziale na uczelnie z Europy Zachodniej oraz te, które można zaliczyć do obszaru Europy Środkowo-Wschodniej.

Najpopularniejsze kierunki wybierane przez studentów uczelni rolniczych w Polsce różnią się od celów wyjazdów wybieranych w innych krajach europejskich. Zarówno na SGGW, jak i na Uniwersytecie Przyrodniczym dominującym kierunkiem wymiany jest Portugalia. Na tym podobieństwa się jednak kończą, ponieważ kolejnym najpopularniejszym kierunkiem na UP są Niemcy, a na SGGW – Belgia²⁴.

²³ Dane z tego rozdziału są zagregowane dla wymiany w celu studiowania oraz praktyk.

²⁴ European Commission Directorate General Education And Culture, *Raw data of Erasmus student mobility (study exchanges and work placements in 2013–14)*, <http://open-data.europa.eu/data/dataset/erasmus-mobility-statistics-2013-14> [19.01.2016].

Tabela 1. Główne kierunki wyjazdów studentów uczelni rolniczych będących stypendystami programu Erasmus

	Aleksandro Stulginskio Universtitetas (Litwa N=500)	Szkola Głowna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (Polska N=176)	Universtität Hohenheim (Niemcy N=138)	Universtität Lleida (Hiszpania N=153)	Universitatea de Stiinte Agricole si Medicina Veterinara (Rumunia N=79)	Universite De Bourgogne - Dijon (Francja N=230)	Unwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (Polska N=65)	Europa Środkowo-Wschodnia N=305	Europa Zachodnia N=527	Suma końcowa
Hiszpania	24%	9%	16%	0%	24%	23%	8%	15%	14%	14%
Włochy	4%	1%	4%	32%	15%	6%	5%	5%	13%	10%
Wielka Brytania	6%	6%	1%	7%	1%	17%	8%	5%	10%	8%
Niemcy	12%	7%	0%	3%	8%	12%	15%	8%	6%	7%
Portugalia	4%	15%	4%	7%	6%	0%	22%	11%	3%	7%
Dania	2%	4%	23%	10%	1%	0%	5%	3%	9%	7%
Szwecja	6%	2%	15%	3%	5%	3%	3%	4%	6%	5%
Belgia	2%	10%	3%	5%	3%	5%	0%	7%	4%	5%
Czechy	14%	6%	1%	8%	1%	2%	5%	6%	3%	4%
Francja	2%	4%	7%	3%	10%	0%	8%	5%	3%	4%

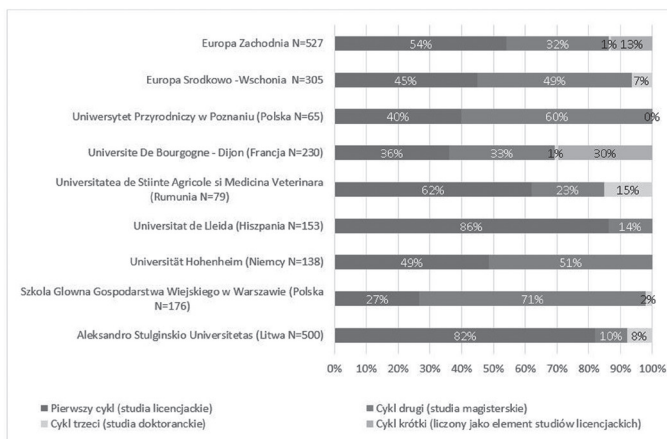
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej.

Inne uniwersytety w Europie Wschodniej również preferują kraje Półwyspu Iberyjskiego, jednak jest to Hiszpania, a nie Portugalia. Na kolejnych miejscach nie sposób znaleźć jednak jakichkolwiek prawidłowości łączących kolejne ośrodki akademickie. Uniwersytet Aleksandro Stulginskio, zaraz po Hiszpanii, najczęściej wysyłał studentów do takich krajów, jak Czechy czy Niemcy, podczas gdy rumuński USAMV – do Włoch i Francji. Wśród uczelni zachodnich bardzo silną pozycję zdobyła Hiszpania. Na dalszych miejscach znajdowały się Włochy, które były wybierane najczęściej przez hiszpańskich studentów w uniwersytecie w Lleidzie, oraz Wielka Brytania, wybierana przez francuskich studentów uniwersytetu Burgundii.

Kolejnym interesującym elementem wartym przedstawienia jest poziom studiów, na którym absolwenci poszczególnych uniwersytetów decydują się na wyjazd zagraniczny. Tak jak już zostało wspomniane, wyraźną „statystyczną przewagę” w wymianie międzyuczelnianej mieli studenci studiów magisterskich. Podobnie jest również w przypadku Uniwersytetu Przyrodniczego – aż 60% stypendystów programu to studenci studiów drugiego stopnia. Inaczej wygląda sytuacja w innych ośrodkach akademickich. Jak się jednak okazuje, typowo Polską specyfiką jest masowe korzystanie z wymiany studenckiej osób uczęszczających na studia magisterskie. W większości badanych uczelni zagranicznych sytuacja jest odwrotna: to właśnie studenci studiów licencjackich są siłą dominującą²⁵. Skrajnym przypadkiem jest tutaj litewski Uniwersytet Aleksandra Stulginskisa oraz Universität de Lleida, gdzie ponad 80% studentów zdecydowało się na wyjazd podczas trwania studiów pierwszego stopnia. Prawidłowość ta powtarza się również w skali europejskiej. Co jest przyczyną takiego stanu rzeczy? Być może głównym elementem, który wpływał na wyjazdy studentów w konkretnych okresach studiów, był ich program. Studia w Polsce mogą wymagać więcej zaangażowania od studentów na swoim początkowym etapie niż w okresie późniejszym. Odwrotnie może być za granicą, gdzie studenci wolą wyjechać na rok podczas licencjatu, aby w razie niepowodzenia mieć dłuższy okres na odrobienie zaległości. System boloński faworyzuje to drugie podejście. Innym wytłumaczeniem, może nawet zbyt daleko idącym, jest pewnego rodzaju niemożność sprecyzowania swojej życiowej drogi przez osoby młode – swoisty kryzys tożsamościowy. Jak zauważa Zuzanna Rachowska, program Erasmus może stanowić *moratorium* – przedłużenie młodości na wczesną dorosłość²⁶. Okres wyjazdu jest czasem, który część studentów przeznaczają na zdystansowaną refleksję na temat swojego przyszłego życia – również zawodowego. Być może studenci z innych krajów niż Polska doświadczają tego kryzysu we wcześniejszej fazie studiów, gdzie istnieje większa możliwość wpłynięcia na swój los? Jest to niestety teza bardzo trudna do udowodnienia.

²⁵ Universität Hohenheim stanowi tutaj wyjątek.

²⁶ Z. Rachowska, *Wyjazdy studentów w ramach programu Erasmus jako instytucjonalna forma przedłużonego moratorium. Przyczynek do tezy o „kryzysie ćwierćwiecza”*, „Rocznik Lubuski” 2011, t. 37, s. 186–190.

Rycina 5. Wyjazdy studentów na program Erasmus z podziałem na stopnie edukacji dla wybranych szkół rolniczych w Europie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komisji Europejskiej.

Jak się okazuje, nie tylko na SGGW dominującą grupą stypendystów są kobiety. Najwięcej kobiet wśród wybranych uczelni wyjechało z niemieckiego uniwersytetu w Hohenheim (74%) i rumuńskiego USAMV (73%). Zupełnie inną wartością dla tej zmiennej przybierają statystyki dla Uniwersytetu Aleksandra Stulginskisa. Tutaj znaczącą część beneficjentów programu stanowili mężczyźni – aż 66%.

Interesującą kwestią był czas trwania poszczególnych wyjazdów. Blisko połowa studentów spośród badanych uczelni decydowała się na wyjazd nie dłuższy niż cztery miesiące, a 70% preferowało wyjazd dłuższy o miesiąc. Taki właśnie okres pokrywa się zazwyczaj z czasem trwania semestru, co jest o tyle ważne, iż umowy wymiany podpisywane są na okres semestru bądź dwóch. Istnieje możliwość przedłużenia wyjazdu, jednak wiąże się to z wygaśnięciem stypendium finansowego, a student w takiej sytuacji musi się utrzymywać za granicą na własny koszt. W podziale na wschód i zachód Europy wyraźnie można zaobserwować, iż dłuższe okresy wyjazdów są wybierane przede wszystkim przez stypendystów z Zachodu. Ponad 40% studentów z wybranych uczelni rolniczych Europy Zachodniej wyjeżdża na czas dłuższy niż pięć miesięcy, podczas gdy na wschodzie Europy było to jedynie ponad 20%. Najczęściej dłuższe wyjazdy wybierają studenci Uniwersytetu Burgundii (13% wyjechało na osiem miesięcy, 12% na dziewięć miesięcy, a 20% na 10 miesięcy), Uniwersytetu Hohenheim (najwięcej studentów wyjechało najdłuższy możliwy okres, czyli rok), oraz Uniwersytetu w Lleidzie (największa ilość studentów wybierająca wyjazd na dziewięć miesięcy).

Podsumowanie

Specyfika Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego jest wyrazista, jednak wydaje się, że tezę postawioną na początku artykułu można uznać za prawdziwą. Uczelnia ta nie jest

całkowicie odmienna od swoich odpowiedników w innych krajach kontynentu. Podobnie jak ma to miejsce w innych krajach, studenci SGGW najczęściej na kierunku swojej podróży wybierają Półwysep Iberyjski, co wpisuje się w szerszą europejską tendencję wybrania na cel wymiany kierunków *stricto* wakacyjnych. Punktem zbieżnym z pewnością będzie również wysoki stopień feminizacji programu, sięgający ponad 60%, który może być spowodowany wysokim odsetkiem kobiet w całości populacji studentów. Czas trwania wyjazdów stypendialnych trwa w większości przypadków cztery–pięć miesięcy, podobnie jak ma to miejsce na innych europejskich uczelniach o tym profilu. Co warto nadmienić, studenci z Zachodu przebywają w dużej części przypadków, na wyjazdach dłużej niż ich rówieśnicy ze wschodu kontynentu.

Symptomatyczne jest to, że bardzo aktywne w wymianach międzyuczelnianych są państwa małe oraz nowi członkowie Unii Europejskiej. Można zaryzykować stwierdzenie, że jest to rezultat małej liczby uczelni o relatywnie wysokim prestiżu.

Erasmus w literalnym sensie realizuje hasło „podróże kształcą”, jednak warto zwrócić uwagę, że pomimo niemal rokrocznie rosnącej popularności liczba studentów uczestniczących w programie jest relatywnie niska. Warto zatem dalej działać na rzecz rozbudowy i pogłębienia wymiany międzynarodowej na polu edukacji.

Bibliografia

- Erasmus w Polsce, Polska w Erasmusie. Publikacja wydana z okazji 25-lecia programu*, red. M. Członkowska-Naumi, A. Samel, FRSE, Warszawa 2012.
- European Commission, *Erasmus Facts, Figures & Trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2013-2014*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2015.
- European Commission, *Press Release. Another record-breaking year for Erasmus*, Brussels 2014.
- Malec K., *Udział polskich studentów w programie wymiany stypendialnej ERASMUS*, „Pedagogika Społeczna” 2008, R. 4, nr 4.
- Rachowska Z., *Wyjazdy studentów w ramach programu Erasmus jako instytucjonalna forma przedłużonego moratorium. Przyczynek do tezy o „kryzysie ćwierćwiecza”*, „Rocznik Lubuski” 2011, t. 37.

Strony internetowe

- European Commission Directorate General Education And Culture, *Raw data of Erasmus student mobility (study exchanges and work placements in 2013-14)*, <http://open-data.europa.eu/data/dataset/erasmus-mobility-statistics-2013-14> [19.01.2016].
- Eurostat, *Students (ISCED 5-6) studying in another EU-27, EEA or Candidate country - as % of all student*, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?wai=true&dataset=educ_thmob [20.01.2016].
- Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Krótką historia programu Erasmus*, <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/o-programie> [18.01.2016].
- Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Mobilność w programie Erasmus – wyjazdy polskich studentów i pracowników uczelni oraz przyjazdy studentów i pracowników uczelni do Polski wg krajów i lat*, <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/statystyki> [21.01.2016].

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, *Mobilność w ramach Erasmusa w Polsce – dane w podziale na uczelnie*, <http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/statystyki> [21.01.2016].
Statistics For All. Lifelong Learning Programme, <http://pl.statisticsforall.eu/maps-erasmus-students.php> [18.01.2016].
Struktura programu Erasmus+, <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/struktura-programu/> [12.01.2016].

Dokumenty prawne

Komisja Europejska, Komunikat Komisji Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 2010.

Streszczenie

Program Erasmus LLP stanowił jeden z najpopularniejszych systemów wymiany studentów w Europie. Wraz z otwarciem nowej perspektywy Erasmus+ warto sobie zadać pytanie o kształt oraz zasięg kończącego się programu Erasmus Lifelong Learning Programme w ramach europejskiego systemu edukacji. Artykuł koncentruje się na przedstawieniu różnic w partycypacji w programie w różnych krajach Europy, które stanowią swoiste tło dla szerszych porównań dotyczących już bardzo konkretnego obszaru uczelni rolniczych. Głównym celem artykułu jest zweryfikowanie tezy o statystycznym podobieństwie uczestników programu Erasmus LLP pochodzących ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i stypendystów wybranych europejskich szkół rolniczych w oparciu o dane z roku akademickiego 2013/14.

Słowa kluczowe: Erasmus, szkolnictwo wyższe, wymiana studencka, szkoły rolnicze, edukacja

Abstract

The Erasmus LLP program was one of the most popular systems of exchange students in Europe. With the opening of a new perspective Erasmus+ worth to ask a question about the shape and range of Erasmus Lifelong Learning Programme under the European education system. Article specifically focused on presenting the differences in participation in the program in European countries, which are specific background for broader comparisons on the already very particular area of agricultural academic schools. The main purpose of the article is to verify the thesis of the statistical similarity LLP Erasmus students from Warsaw University of Life Sciences (SGGW) and selected European agricultural schools. Research based on data from the academic year 2013/14.

Keywords: Erasmus, higher education, student exchange, agricultural schools, education

NOTKA O AUTORZE

Mgr Artur Puchta, absolwent Wydziału Nauk Społecznych w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; zainteresowania naukowe: socjologia pracy – szczególnie obszar związany zatrudnieniem osób młodych, socjologia edukacji, komunikacja społeczna oraz historia.